

Бюджетна політика стимулювання розвитку гірських територій в умовах децентралізації

Пітюлич М.М.

доктор економічних наук, доцент,
професор кафедри фінансів і банківської справи
Ужгородського національного університету

У статті розглянуто вплив бюджетної політики на розвиток гірських територій Карпатського регіону в умовах здійснення децентралізації державного управління. Велику увагу приділено створенню дієвого механізму формування фінансово самодостатніх об'єднань територіальних громад гірських поселень зони Карпат.

Ключові слова: бюджетна політика, субвенції, допомога, самодостатній розвиток, гірські території.

Пітюлич М.М. БЮДЖЕТНАЯ ПОЛИТИКА СТИМУЛИРОВАНИЯ РАЗВИТИЯ ГОРНЫХ ТЕРРИТОРИЙ В УСЛОВИЯХ ДЕЦЕНТРАЛИЗАЦИИ

В статье рассмотрено влияние бюджетной политики на развитие горных территорий Карпатского региона в условиях осуществления децентрализации государственного управления. Большое внимание уделено созданию действенного механизма формирования финансово самодостаточных объединений территориальных общин горных поселений зоны Карпат.

Ключевые слова: бюджетная политика, субвенции, помощь, самодостаточное развитие, горные территории.

Pityulych M.M. FISCAL POLICY TO STIMULATE THE DEVELOPMENT OF MOUNTAIN AREAS UNDER DECENTRALIZATION

The article discusses the impact of fiscal policy on the development of mountain areas in the Carpathian region in terms implementation of decentralization of public administration. Much attention is given to the author of the article creation of an effective mechanism of forming associations financially self-sufficient local communities of mountain settlements in areas Carpathians.

Keywords: fiscal policy, subsidies, aid, self-sufficient development of the mountain territory.

Постановка проблеми. У сучасних соціально-економічних умовах розвитку України важливого значення набуває врахування у бюджетній політиці геоекономічних факторів, особливо у зв'язку з євроінтеграційними тенденціями у зовнішньоекономічних відносинах. Особливої актуальності у цьому контексті набуває проблема вдосконалення фінансового забезпечення гірських населених пунктів і, як наслідок, порядку формування їх місцевих бюджетів у контексті комплексного соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальних одиниць гірської місцевості з урахуванням європейського досвіду та перспектив залучення України до міжнародних проектів у цій галузі.

Ефективне управління розвитком гірських територій потребує розроблення адекватних методів і механізмів, серед яких велике значення має система інструментів бюджетного регулювання. Впроваджуючи будь-яку модель міжбюджетних відносин, центральна влада має на меті вирішувати проблеми, пов'язані зі значними територіальними відмінностями

у рівнях економічного та соціального розвитку та добробуту населення, що особливо стосується відсталих депресивних регіонів, до числа яких, без сумніву, належать і гірські території областей Карпатського регіону.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам бюджетного регулювання депресивних територій присвячено праці багатьох науковців, зокрема Я. Антонішена, Р. Брезіцького, М. Гончаренка, Г. Карпа, В. Костовської, О. Овсечко та ін. Проте проблеми бюджетного регулювання цих територій в умовах фінансової децентрації розглянуто недостатньо, що зумовлює актуальність даного дослідження.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою дослідження є розкриття основних засад бюджетної політики стимулювання розвитку об'єднаних територіальних гірських поселень в умовах децентралізації державного управління.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для забезпечення добробуту населення та підтримки соціальних стандартів життя гірських територій держава традиційно

виділяла цільові бюджетні ресурси, надавала таким територіям гарантовану бюджетно-фінансову підтримку.

Сучасна державна фінансова політика здійснюється в площині здійснення міжбюджетних трансфертів, тобто фактично держава здійснює фінансування витрат органів влади на місцях за рахунок надання різного роду дотацій, трансфертів, субвенцій тощо. На нашу думку, під час здійснення фінансової політики на гірських територіях держава повинна кардинально змінити об'єкти інвестування. Мова йде про те, що об'єктом державної підтримки гірських регіонів мають бути не місцеві органи влади, а підприємства та населення, що знаходяться на цих територіях. Необхідно повністю усунути механізм посередників під час розміщення бюджетних коштів, що мають надходити каналами державного казначейства. Державна регіональна та бюджетна політика через систему трансфертів не повинна «замикатися» на вирівнюванні соціально-економічного розвитку окремих територій, а має бути спрямована на підтримку «точок зростання» цих територій, оскільки обмеження бюджетної спроможності державою може призвести лише до вирівнювання всіх у бідності, тобто йдеться про створення сприятливого інвестиційного клімату на цих територіях. З іншого боку, дотації вирівнювання, на нашу думку, не можна вважати дійовим інструментом подолання депресивності гірських районів, оскільки вони спрямовані на подолання диспропорцій лише у фінансуванні поточних потреб. А ось цільові субвенції на виконання інвестиційних програм, а також субвенції на стимулювання розвитку регіонів можуть стати прямим і дієвим засобом поліпшення стану депресивних регіонів.

Сьогодні система фінансової підтримки розвитку гірських територій повинна здійснюватися за трьома найважливішими напрямками. Перший – це підтримка за рахунок коштів державного бюджету країни. У цій групі підвищення дієвості підтримки з боку держави може здійснюватися за такими головними позиціями: система заходів із соціо-еколого-економічного розвитку гірських територій, що були включені до відповідних державних програм і які будуть здійснюватися безпосередньо за рахунок коштів держбюджету; механізм підтримки розвитку цих територій за рахунок субвенцій, що передбачені у державному бюджеті; підтримка програм регіонального розвитку шляхом компенсації державою про-

центів за взяті кредити, що використовуються для реалізації регіональних програм.

Другий – це використання коштів регіональних бюджетів та бюджетів місцевого самоврядування на цілі розвитку своєї території. Тут також можна виділити низку найважливіших позицій, які б давали змогу підвищити рівень фінансової забезпеченості власних регіональних програм, зокрема: збільшення розміру дохідної частини власних місцевих бюджетів; концентрація коштів кількох регіональних бюджетів (наприклад, розташованих на спільній території) для виконання спільних програм соціально-економічного розвитку; залучення коштів шляхом проведення емісійних заходів та залучення кредитів; вирішення питань щодо надання регіону того чи іншого особливого статусу (наприклад, вільної економічної зони, спеціальної економічної зони, території пріоритетного розвитку, депресивної території тощо), що дасть змогу збільшити надходження ресурсів.

Третій – залучення на цілі соціально-економічного та екологічного розвитку регіону небюджетних коштів шляхом участі в програмах реалізації регіональних проектів місцевого бізнесу, громадян, громадських структур тощо. Такі засоби підтримки можна класифікувати залежно від рівня, з якого вони надаються, а саме як загальнодержавні заходи підтримки та як місцеві, що здійснюються структурами в межах своєї території чи регіону. Загальнодержавні заходи спрямовані на сприяння залученню іноземних інвестицій, а також на створення відповідного законодавчого та нормативного поля, яке б стимулювало або принаймні у низці випадків не заважало участі бізнесу в реалізації регіональних програм. На місцевому рівні такі заходи повинні бути максимально конкретизованими і, зокрема, стосуватися таких питань, як вплив місцевих органів влади на розширення рівня та конкретних форм соціальної відповідальності бізнесу, на створення регіональних інвестиційних фондів, передусім цільового характеру, на залучення вітчизняних та іноземних інвесторів під проекти, що приводять до збільшення робочих місць, поліпшення інфраструктури, вирішення соціальних питань.

Що стосується програм соціально-економічного розвитку, то оцінка їх реалізації дає змогу зробити висновок про існування багатьох негативних моментів. Головним недоліком є неузгодженість у діючому бюджетному процесі галузевих та регіональних інтересів, а точніше – відсутність чіткого механізму такого

узгодження. Програми переважно формуються на галузевому рівні. Міністерства та відомства подають до Кабінету Міністрів пропозиції щодо розвитку тих чи інших складників у своїх галузях, надають розрахунки потреб у бюджетних коштах, готують відповідні техніко-економічні обґрунтування. Складовою частиною таких розрахунків є також пропозиції щодо територіального вирішення цього питання, тобто розміщення об'єктів, на яких буде реалізовуватися програма на території в межах областей, районів, міст, селищ. Саме тут і виникає неузгодженість. По-перше, міністерство (відомство), як правило, самостійно не проводячи достатніх консультацій із регіонами, вирішує, в який регіон та на які цілі спрямовувати ті чи інші ресурси. По-друге, навіть якщо б відомство захотіло провести такі консультації, то відсутній механізм, який би передбачав елементи конкурсного відбору регіонів на основі врахування чітких критеріїв. Часто виникають ситуації, коли одні області отримують ресурсів і засобів реалізації більше, а інші – менше. Також часто незрозуміло, чому хтось потрапляє у пілотні проекти, а хтось залишається на завершальному етапі. Яскравим прикладом є програма комп'ютеризації гірських сільських шкіл, де різниця у рівні постачання між чотирма областями була суттєвою.

Причиною такого волюнтаризму є те, що прописаний у законодавстві процес формування бюджету на наступний рік не передбачає узгодженості запитів, що йдуть від галузевих та регіональних розпорядників бюджетних коштів. Тобто запити, що формуються на рівні міністерства, не проходять процедуру узгодження з державними адміністраціями в регіонах. Також у регіонах відсутні можливості простежити, як розглядалися їх пропозиції щодо фінансування необхідних для них цілей, чому не враховані, чому були відібрані інші регіони, хто персонально відповідає за такий відбір. Таким чином, механізм узгодження інтересів галузей та регіонів під час формування програм на рівні державного бюджету потребує суттєвого вдосконалення.

Іншим негативним моментом є те, що гірські регіони практично не мають реального впливу на реалізацію таких програм, навіть якщо хтось із них задіяний тут безпосередньо. Усунення участі регіонів гальмує розвиток на їх території відповідної виробничої та сервісної інфраструктур, які могли б допомагати в реалізації загальнодержавних проектів.

Що стосується іншого джерела фінансування, то для гірських територій країни

система субвенцій і дотацій є головним джерелом фінансової підтримки розвитку за рахунок бюджетних коштів. Ця система більшою мірою, ніж фінансування програм за рахунок держбюджету, враховує потреби цих територій у бюджетній підтримці. Водночас аналіз системи субвенцій свідчить про наявність у ній низки суттєвих недоліків, які потребують додаткового опрацювання для їх виправлення або усунення. По-перше, відбувається процес, який можна охарактеризувати як процес витіснення на другий план десятками інших субвенцій двох головних – на інвестиційні проекти та на програми соціального захисту. Зараз існує кілька десятків вузькоспеціалізованих субвенцій, і з кожним роком їх кількість зростає.

Друге. Регулювання зверху, зокрема, проявляється також у досить складному порядку затвердження субвенцій, що сильно затягується в часі, і тому слід проаналізувати, наскільки ефективна діюча практика прийняття рішень постановами Кабміну. Для вирішення цього питання необхідно передусім установити критерії та правила розподілу зазначених субвенцій, що відповідає практиці низки розвинутих країн.

Третє. Якщо під час використання коштів держбюджету на виконання загальнодержавних програм можна відзначити недостатнє врахування інтересів регіонів, зокрема областей, то під час аналізу механізму субвенцій виникає та сама проблема, але на іншому територіальному рівні. Фактично на обласному рівні вирішують, що є більш пріоритетним і першочерговим для окремої гірської територіальної одиниці, які проекти включати, а які не варто. Для гірських поселень, на жаль, не створено достатньо ефективного механізму захисту своїх пропозицій, відсутня система тендерності під час вирішення питань надання субвенцій, механізм прийняття рішень часто недостатньо прозорий. Механізм взаємодії на рівні «область – район – місто (село, селище)» потребує певного вдосконалення в системі розподілу субвенцій на потреби розвитку кожного регіону, включаючи гірські.

Четверте. У контексті використання коштів державного бюджету можна також розглядати питання щодо створення спеціальних територіальних колективних органів, що будуть опікуватися питаннями розвитку гірських територій, зокрема використанням різного виду коштів, включаючи також і ті, що спрямовуються у вигляді субвенцій. У такі органи поряд із представниками органів влади можуть вхо-

дити громадськість, представники об'єднань підприємців тощо. Такий підхід дасть можливість підвищити ефективність використання бюджетних коштів та ступінь відповідальності територіальних одиниць за ті процеси, які тут відбуваються.

П'яте. Формування та отримання субвенцій у гірських регіонах показує, що поки що чітко не визначено роль різних міністерств у цьому процесі, а саме Міністерства економіки та Міністерства регіонального розвитку. Ясно, що міністерство не може виступати в ролі контролера, бо важко оцінити, чи справді будівництво мосту в конкретному гірському селі важливіше, ніж реконструкція дороги в іншому, тому, як правило, все, що готує область, ці міністерства затверджують, а їх регулююча функція відсутня. На нашу думку, ця функція має зводитися до двох моментів. По-перше, вищий орган влади має виступати як своєрідний арбітр, якщо якийсь район або місто поскаржилися на несправедливий розподіл з боку області. І, по-друге, внести пропозиції до законодавства щодо утворення при міністерстві централізованого фонду щодо розподілу субвенцій, де були б зарезервовані кошти на певному відсотковому рівні від загального обсягу субвенцій по країні (наприклад, 5–10%), які виділялися б рішенням уряду за поданням відповідного міністерства відповідно до обставин, що складаються протягом поточного року.

Питання застосування субвенцій тісно пов'язане зі ще одним інструментом підтримки – компенсацією за рахунок коштів державного бюджету процентів за взяті кредити, що спрямовуються на виконання регіональних програм [8, с. 13]. Цей підхід має більш ринковий характер, оскільки місцеві органи влади не просто стають отримувачами коштів, а повинні шукати більш вигідні для себе умови в банківському секторі. Можна виділити два моменти, які потребують удосконалення в механізмі погашення процентів. Перше – це те, щоб надати регіонам більше прав щодо вибору уповноважених банків, тобто відійти від практики, коли зверху встановлюються переліки цих банків. Такий підхід буде сприяти розвитку банківської системи на місцях, підйому регіональних банків, що також є чинником розвитку регіонів. Друге – це дати можливість брати позики під майбутнє погашення частини процентів, якщо той чи інший об'єкт уже внесено до бюджету, а не отримувати спеціальний дозвіл на погашення частки процентів, а в разі затвердження в бюджеті того

чи іншого інвестиційного проекту зразу ж мати право брати під здійснення цього проекту кредити, які потім частково будуть погашатися за рахунок бюджетних коштів [8, с. 13–14]. Це дасть змогу починати реалізацію проектів на початку року, що дасть можливість їх вчасно завершити та запустити в експлуатацію.

Сьогодні дуже гостро постає проблема фінансової самостійності регіонів, оскільки ми стоїмо на порозі великих змін, коли всі повноваження передаються на місця, тобто відбувається перехід до повноцінного місцевого самоврядування. Зазначене питання є надзвичайно актуальним для депресивних гірських регіонів, оскільки тут найбільш гостро постане проблема наповнення, а відповідно і виконання місцевих бюджетів [6, с. 191]. Наріжним каменем цієї проблеми є порядок формування останніх, а саме питання їх збільшення стосовно державного бюджету. А це означає необхідність перерозподілу джерел доходів на користь місцевих бюджетів. Ясно, що зміцнення місцевих бюджетів дало б регіонам змогу більш самостійно вирішувати найважливіші питання свого розвитку, не покладаючись на надходження зверху у вигляді субвенцій. Водночас маємо країну з досить нерівномірним рівнем розвитку окремих регіонів та територій, тому можливості отримання достатнього рівня доходів для власного розвитку в окремих областях, районах та містах кардинально різні. Через це ідея суттєво знизити рівень міжбюджетних трансфертів не має поки що короткострокової перспективи.

Практика доводить зовсім інше – за рахунок місцевих бюджетів більшість регіонів країни, не кажучи вже про депресивні, не можуть вирішувати жодних суттєвих питань свого розвитку. Їх ледве вистачає на виплату заробітної плати працівникам державних установ. Отже, зміцнення місцевих бюджетів є нагальним завданням, яке треба вирішити найближчим часом. Але таке вирішення натикається на низку проблем, які потребують окремого розгляду.

Якщо проаналізувати перелік доходів, що залишаються в місцевих бюджетах, зокрема тих, що не враховуються під час визначення міжбюджетних трансфертів, то можна зробити висновок, що більшість із них не має стабільного характеру і не є сталими за розмірами, що не дає змоги спланувати витратну частину, а відповідно, і проаналізувати витрати на розвиток відповідних територій.

Ситуація з доходами, що зараховуються до місцевих бюджетів, породжує ще одну проблему: місцеві органи влади не зацікав-

лені у збільшенні доходів суб'єктів підприємницької діяльності та громадян, оскільки від того, більше чи менше отримують прибутку ці суб'єкти, місцевий бюджет стосовно низки податків все одно нічого не отримає, оскільки вони ідуть у центр. Звідси – немає ні сприяння високодохідним результатам з боку місцевої влади, ні належного контролю над сплатою податків, зокрема над роботою підприємств, що знаходяться на відповідній території. Виходом із такої ситуації може бути встановлення нормативу відрахувань до місцевого бюджету для кожного без винятку виду податку, який збирається на окремій території. Причому тут не повинно бути жодної диференціації за окремими адміністративними одиницями: на кожному рівні регіонального самоврядування та влади (область, район, місто, селище, село) встановлюється, наприклад, норматив 20–50% відрахувань до місцевих бюджетів. А диференціацію не варто застосовувати, оскільки можна отримати бюрократичний механізм розподілу процентів, який завжди межує з корупцією [7].

Іншим інструментом підвищення ролі місцевих бюджетів може бути введення такого податку, який би забезпечував надійне та стабільне надходження коштів до місцевих бюджетів і водночас був зрозумілим для платників та не дуже обтяжливим для них. Таким податком може бути, наприклад, податок на доходи фізичних осіб, плата за місцеві послуги, а також прийнятий у 2015 р. податок на нерухомість. Стягнення останнього прив'язане до кожного об'єкта нерухомості незалежно від того, хто є його власником, і ставка для кожного населеного пункту визначається окремо місцевими органами влади. Ідея щодо введення аналогічного податку на нерухомість для юридичних осіб слід розглядати в іншій площині, ніж це відбувається для фізичних, і так, як воно зараз задекларовано в Україні, оскільки він мав би бути схожим на податок на активи (asset tax). Податок на активи на відміну від податку на нерухомість дасть змогу стягнути платежі з усього майна, що належить конкретній юридичній особі незалежно від того, в яких активах це майно зберігається. Багато суб'єктів господарювання можуть не мати власної нерухомості, а інші – можуть мати її надто багато залежно від специфіки виробництва. Наприклад, елеватор буде платити великий податок на нерухомість, а представництво банку чи страхової компанії – незначний, хоча за рівнем доходів фінансова установа значно переважає елева-

тор. Податок на активи не дасть змоги обійти оподаткування і зробити собі ті чи інші преференції. У будь-якому разі введення податків на нерухомість або активи є засобом посилення місцевих бюджетів і, відповідно, посилення власних можливостей місцевих органів влади.

Ще одним питанням, яке хоч безпосередньо не пов'язано з наповненням місцевих бюджетів, але стосується цього процесу, є здійснення фінансового контролю над використанням коштів місцевих бюджетів [1]. На жаль, досі в Україні питання фінансового контролю місцевих бюджетів не знайшло свого остаточного вирішення відповідно до європейських принципів самоврядування. Контроль фінансів на місцях здійснює центральна контролююча структура КРУ, а це є надмірним контролем із боку центральної влади, і така ситуація обмежує діяльність із розвитку інвестиційних проектів, а в разі їх реалізації потім ще треба довго надавати пояснення, чому було прийнято те чи інше рішення.

Питання використання власних бюджетів регіонів на цілі розвитку пов'язані також із можливістю об'єднання коштів кількох місцевих бюджетів для реалізації спільних програм, що дасть змогу досягти необхідного рівня концентрації ресурсів під час реалізації капіталомістких проектів, результати яких потрібні кільком територіям, наприклад будівництво транспортних комунікацій, об'єктів інфраструктури, підприємств, що забезпечують комунальні потреби, тощо [2]. Проте законодавча база не дає змоги повноцінно здійснювати таке об'єднання ресурсів, що викликає потребу переглянути діючий механізм вирішення питань щодо об'єднання коштів бюджетів різних місцевих громад. Цей механізм треба зробити більш гнучким та надати його учасникам більше прав, проте слід уникнути ситуації, коли місцеві органи під виглядом об'єднання бюджетних ресурсів не здійснювали б фактично кредитування один одного. Річ у тому, що таке об'єднання може виконувати роль своєрідної «кредитної спілки», коли кошти концентруються, щоб потім по черзі надавати допомогу кожній території – учасниці такого об'єднання. Але навіть у такій ситуації треба шукати позитивне, а не йти шляхом обмежень і заборон, тому і потрібне більш чітке законодавче тлумачення цих процесів із визначенням усіх ситуацій, які можуть бути допущені, і тих, які повинні бути заборонені.

Розглядаючи питання щодо можливостей власних бюджетів розвитку, доцільно розглянути і такий напрям, як залучення коштів у

регіони шляхом проведення емісійних та кредитних заходів [3, с. 64]. Що стосується емісійних операцій, то тут нам би став у пригоді досвід деяких європейських країн, де влада на місцях може випускати цінні папери, які переважно є гарантіями повернення вкладеного капіталу. Проте через перепони в законодавстві на цьому шляху нам потрібно зробити ще багато, і насамперед це мають бути зміни у законодавстві, які б давали права владним органам на місцях здійснювати таку емісію.

Що стосується залучення кредитів, то, на жаль, українська банківська система ще не змогла запропонувати відповідні продукти, де надання кредитів під розвиток окремо взятої території могло б супроводжуватися певними формами гарантій із боку органів влади, що представляють цю територію. Можна було б ширше використовувати заставу майна, що знаходиться у комунальній власності, особливо такого, яке не використовується раціонально або знаходиться у занедбаному чи зруйнованому стані через брак у місцевої влади коштів на його приведення до споживчого стану. Саме на умовах, пов'язаних з отриманням кредитів, можна було б розвинути програми спільно з місцевим бізнесом, у тому числі і з банками, де б комунальна власність вносилась як застава разом із приватною та іншими видами власності. Із цього слідує, що система залучення коштів для цілей регіонального розвитку через отримання кредитів органами місцевої влади потребує вдосконалення. Одним із напрямів є пошук нових форм кредитування під регіональні програми, де б оптимально узгоджувались інтереси державної влади та бізнесу.

Характеризуючи ще один із можливих напрямів – надання гірським територіям особливого статусу, – слід зазначити, що для них було б дуже доцільним створення особливого режиму зборів, оподаткування, регуляторних норм. Узагалі слід поєднати вирішення проблеми вільних економічних зон із вирішенням проблем депресивних територій [4], тобто спочатку, відповідно до прийнятих методик, визначаються депресивні території, а вже потім, після необхідного аналізу та експертної оцінки, їм надається статус вільних економічних зон з усіма витікаючими з цього наслідками. Тобто отримання статусу депресивної території є обов'язковою умовою для отримання всіх пільг, що мають суб'єкти ВЕЗ чи СЕЗ.

Іншим питанням стосовно СЕЗ є питання забезпечення конкретних умов для розвитку

регіону, де вони розташовані. Ззовні може здатися, що звільнення від сплати податків тільки шкодить місцевій владі, бо вона також частково недоотримує кошти. Насправді ж пільгові умови оподаткування дають змогу реалізовувати інвестиційні проекти, нарощувати потенціал, створювати нові робочі місця. Разом із тим місцева влада має отримувати і безпосередню компенсацію за втрату своїх доходів, тому варто запровадити механізм, який би зобов'язував суб'єкти підприємницької діяльності, які знаходяться у СЕЗ, виконувати конкретні соціальні або економічні проекти суто регіонального характеру. Це має бути однією з умов надання територіям особливого статусу. Деякі інші підходи мають застосовуватися до гірських територій, де необхідно, щоб превалював принцип загальнодержавної підтримки, тобто ті потреби, які регіон не зможе самостійно задовольнити, мають фінансуватися за рахунок спеціальних субвенцій, а завданням місцевої влади має бути правильне обрахування таких субвенцій, їх точне визначення. Розвиток на місцевому рівні слід пов'язувати із соціо-еколого-економічними особливостями регіону, які могли б дати змогу залучити додаткові кошти, як, наприклад, туризм і рекреація у гірських районах. У такому разі доходи від суто «місцевого» бізнесу мають залишатися переважно в розпорядженні місцевої влади.

Пожвавлення економічного розвитку гірських територій залежить не тільки від ефективної політики врегулювання міжбюджетних відносин. Ефективна бюджетна політика має втілювати основний принцип – поступовий перехід від бюджетного забезпечення територіальних громад до бюджетного регулювання. Однак не менше значення має створення умов для розвитку економіки, створення робочих місць, умов для розвитку підприємницької ініціативи.

Висновки з цього дослідження. Отже, бюджетні кошти залишаються головним джерелом фінансової підтримки розвитку гірських територій, проте через низку причин воно не забезпечує створення фінансової бази, адекватної потребам такого розвитку. Зараз мова повинна йти про модернізацію та вдосконалення бюджетних відносин для створення ефективного механізму розвитку гірських територій, що можливо за рахунок проведення комплексу організаційних заходів, зокрема отримання права бути також розпорядником бюджетних коштів із боку місцевих владних структур під час реалі-

зації інвестиційних програм за кошти державного бюджету, оптимізації роботи через створення агентств регіонального розвитку, залучення до активної участі в регіональних програмах місцевої громадськості, неурядових організацій, бізнесу та його об'єднань як

розпорядників бюджетних коштів, так і членів агентств регіонального розвитку. Всі ці заходи спрямовані на організаційну перебудову системи функцій, компетенції, прав та обов'язків гірських територіальних громад у реалізації політики регіонального розвитку.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Антонішен Я. Адаптація зарубіжного досвіду бюджетного фінансування в українські реалії / Я. Антонішен [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/2562>.
2. Брезіцький Р. Громади, об'єднуйтесь, враховуючи ризики / Р. Брезіцький [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zaxid.net/news/showNews.do?gromadi_obyednuytes_vrahovuyuchi_riziki&objectId=1350343.
3. Гончаренко М.В. Сутність фінансового механізму реалізації стратегії сталого розвитку території / М.В. Гончаренко // Актуальні проблеми державного управління. – 2014. – № 1. – С. 59–66.
4. Економічна політика як механізм поєднання економічних інтересів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://library.if.ua/book/130/8569.html>.
5. Карп Г.В. Формування місцевих бюджетів гірських населених пунктів в Україні: автореф. дис. ... канд. екон. наук. / Г.В. Карп. – К., 2009. – 19 с.
6. Костовська В.А. Функціонування бюджетів місцевого самоврядування в умовах бюджетного регулювання / В.А. Костовська // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. – 2012. – № 1. – С. 190–197.
7. Овсечко О. Напрями вдосконалення бюджетного фінансування в Україні / О. Овсечко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://naub.oa.edu.ua/2010/napryamky-vdoskonalennya-byudzhethnoho-finansuvannya-v-ukrajini>.
8. Яковенко І. Державна фінансова підтримка регіонального розвитку: проект з регіонального врядування та розвитку – Україна / І. Яковенко, І. Щербина. – К., 2007. – 52 с.